

Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің 2022-2023 жылдарға арналған макроэкономикалық саясатының негізгі бағдарлары туралы

Жоғары Еуразиялық экономикалық Кеңестің 2022 жылғы 27 мамырдағы № 7 шешімі.

Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңес **шешті**:

1. Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің макроэкономикалық саясатының 2022 – 2023 жылдарға арналған негізгі бағдарлары бекітілсін.

2. Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің үкіметтері мен ұлттық (орталық) банктеріне макроэкономикалық саясатты жүргізу кезінде осы Шешіммен бекітілген Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің макроэкономикалық саясатының 2022 – 2023 жылдарға арналған негізгі бағдарларын ескеру ұсынылсын.

3. Еуразиялық экономикалық комиссия Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттер макроэкономикалық саясат саласында іске асыратын шараларға талдау жүргізсін және осындай шаралардың осы Шешіммен бекітілген Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің макроэкономикалық саясатының 2022 – 2023 жылдарға арналған негізгі бағдарларына сәйкестігін бағаласын.

4. Осы Шешім ресми жарияланған күнінен бастап күшіне енеді.

Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңес мүшелері:

Армения	Беларусь	Қазақстан	Қырғыз	Ресей
Республикасынан	Республикасынан	Республикасынан	Республикасынан	Федерациясынан

Жоғары Еуразиялық
экономикалық кеңестің
2022 жылғы 27 мамырдағы № 7
шешімімен
БЕКІТІЛГЕН

Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің 2022 – 2023 жылдарға арналған макроэкономикалық саясатының негізгі бағдарлары

2014 жылғы 29 мамырдағы Еуразиялық экономикалық одақ туралы шартқа (бұдан әрі – Шарт) сәйкес әзірленген осы құжат Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің (бұдан әрі тиісінше – Одақ, мүше мемлекеттер) экономикалары үшін неғұрлым маңызды қысқа және орта мерзімді міндеттерді айқындайды және оларды шешу жөніндегі ұсынымдарды қамтиды. Осы құжат Шартта айқындалған Одақтың негізгі мақсаттарына және Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің 2015 жылғы 16 қазандағы № 28 шешімімен бекітілген Еуразиялық экономикалық одақтың

экономикалық дамуының негізгі бағыттарында белгіленген мақсаттарға қол жеткізуге, сондай-ақ Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 12 шешімімен бекітілген Еуразиялық экономикалық интеграцияны дамытудың 2025 жылға дейінгі стратегиялық бағыттарын (бұдан әрі – стратегиялық бағыттар) іске асыруға бағытталған.

I. Әлемдік экономиканың негізгі даму үрдістері

Соңғы жылдарда COVID-19 коронавирустық инфекциясының пандемиясы (бұдан әрі - пандемия) әлем елдерінің экономикаларының дамуына айтарлықтай әсер етіп келеді. Пандемия әлемдік экономика серпініне елеулі өзгеріс енгізіп қана қоймай, таяудағы онжылдықтарда әлемдік экономикалық жүйенің даму траекториясын айқындайтын жаңа технологиялық және интегралдық әлемдік іс жүргізу құрылымдарына жаһандық көшудің катализаторына да айналды.

2020 жылы әлемдік экономиканың құлдырауы 3,1 пайызды құраса, 2021 жылы 6,1 пайыздық қалпына келу өсімімен ерекшеленді (осы бөлімде ЖІӨ өсімі Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) деректері бойынша көрсетілген). Жаһандық экономикалық өсудің оң серпініне пандемияның салдарын барынша азайтуға, соның ішінде COVID-19 коронавирустық инфекциясының таралуына байланысты шектеулерді жеңілдетуге бағытталған шаралардың қабылдануы, бүкіл әлемде халықты вакцинациялау науқандарының жүргізілуіне қарай әлемнің ірі елдерінде макроэкономикалық саясатты ынталандыру шараларының қолданылу мерзімінің ұзартылуы ықпал етті.

Пандемия басталғаннан бері есептеу техникасына (оның ішінде портативті және мобильді), деректер беру құралдарына, телекоммуникациялық жабдықтарға, бағдарламалық камтымға, фармацевтика өнеркәсібі өнімдеріне және медициналық қызметтерге сұраныс бірнеше есе өсті. Экономиканың көптеген секторларының ажырамас бөлігі саналатын цифрлық, аддитивті, нано- және биоинженерлік, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар кешені өзегі болып табылатын жаңа технологиялық құрылымның қалыптасуы жеделдеді. Пандемия кезеңінде цифрлық технологияларды кеңінен пайдалану электрондық сауда, қашықтан білім беру, телемедицина, сондай-ақ қаржы секторының, қоғамдық тамақтандыру, мәдениет және өнер, мемлекеттік қызметтер көрсету салаларының жұмыс істеуінің жаңа жағдайларына бейімделу есебінен көрсетілетін қызметтер саласын дамыту үшін мүмкіндіктер туғызды.

Жаңа дельта және омикрон штамдарының пайда болуымен байланысты COVID-19 коронавирустық инфекциясының ауытқып таралуы 2021 жылы жаһандық экономикалық даму серпініне әсер еткен маңызды фактор болды. COVID-19 коронавирустық инфекциясының қайтадан өршуіне байланысты оның таралуына байланысты шектеулерді жұмсарту оларды қайта қатаңдатумен алмастырылды. Өндіріс баяулады, жұмыс орындары қысқарды, халықаралық өндірістік-логистикалық

тізбектердің теңгерімсіздігі проблемасы шиеленісе түсті. Нәтижесінде 2021 жылдың II тоқсанына тұспа-тұс келген жоғары деңгейде қалпына келтіру баяулай түсті, ал сұраныс пен ұсыныс арасындағы теңгерімсіздіктің өсуі инфляцияның едәуір өсуіне алып келді және 2021 жылдың аяғы мен 2022 жылдың басындағы макроэкономикалық көрсеткіштер серпініне тежеуші әсер етті.

Әлемдік экономиканың күшейіп келе жатқан теңгерімсіздігі және жаһандық макроэкономикалық көрсеткіштердің белгісіздігі аясында жаңа әлемдік шаруашылық құрылымының өзегін құрайтын елдердің озық экономикалық өсуінің тұрақты үрдісі сақталуда. Ішкі нарықтың әлеуетіне, жеке сектордың стратегиялық жоспарлауы мен дамуын үйлестіретін озық технологиялық құрылымның жетістіктеріне және экономиканы басқарудың тиімді жүйесіне сүйене отырып, 2020 жылы Қытай Халық Республикасы экономикалық өсудің оң қарқыны (2,3 пайыз) орын алған ірі экономикасы бар жалғыз елге айналды. 2021 жылдың қорытындысы бойынша Қытайдың ЖІӨ 8,1 пайызға ұлғайды.

2021 жылы Үндістан экономикасы ең жоғары өсу қарқынын көрсетті, ол 2020 жылы ЖІӨ-нің терең құлдырауынан (7,3 пайызға) өтіп, 2021 жылдың қорытындысы бойынша оның 8,9 пайызға өсуін қамтамасыз етті. Бұған Денсаулық сақтау, инфрақұрылым және экономиканың жаңа салалары үшін бюджеттік шығыстардың ұлғаюы, сондай-ақ пандемиядан экономикалық шығындарды азайтуға бағытталған Үндістанның Резервтік Банкінің іс-әрекеттері ықпал етті.

Басқа өңірлерде экономиканы қалпына келтіру соншалықты серпінді болған жоқ. Бюджет және ақша-кредит саясатының күшті қолдауына қарамастан, 2021 жылы Еуропа және Солтүстік Америка елдеріндегі экономикалық өсу қарқыны әлемдік орташа мәндерден біршама төмен немесе шамамен оларға тең болды. АҚШ-та 2021 жылы ынталандыру шараларын қаржыландыру көлемі 1,9 трлн АҚШ долларын құрады. Еуропалық Одақта пандемияға байланысты мүше мемлекеттердің қажеттіліктерін қаржыландырумен қатар, 1 жылдың 2021 маусымынан бастап қаржы нарығында ішкі қарыз алу есебінен тартылатын көлемі 750 млрд евро қалпына келтіру және тұрақтылық қоры жұмыс істей бастады. Ірі орталық банктер экономиканы қолдау бағдарламалары аясында қабылдаған шаралар жұмысын жалғастырды. Еуропалық орталық банктің активтерін шұғыл сатып алу бағдарламасының көлемі 2022 жылдың наурызына дейін 1,85 трлн евроны құрады. АҚШ-тың Федералды резервтік жүйесі шамамен бүкіл 2021 жыл бойы айына кемінде 120 миллиард АҚШ долларын құрайтын активтерді сатып алып, сатып алу көлемін тек жылдың аяғында азайтты. Ірі орталық банктердің 2021 жыл ішінде тарихи төмен пайыздық мөлшерлемелерді ұстап тұруы қарыз қаражатына сұранысты сақтай отырып, экономикалық субъектілер үшін төмен несие құнын қамтамасыз етті.

Бюджет және ақша-кредит саясатының ауқымды ынталандыру шаралары сұраныстың қарқынды жандануына серпін беріп, экономикалық белсенділікті қалпына

келтіру үшін жағдай жасады. Алайда, өндірістің шектеулі өсуімен және логистикалық сәтсіздіктермен қатар, экономикаға шығарылған қаражаттың көп мөлшері әлемдік нарықтардағы бағаның жаһандық және тұрақты өсуіне себеп болды. 2021 жылдың ортасынан бастап, оңтүстік-шығыс Азия елдерін қоспағанда, бүкіл әлемде тұтыну бағасының өсуі байқалды, онда экономиканың ең көп зардап шеккен салаларын нақты қолдау, жеткізілім тізбегіндегі ақауларға аз тәуелділік және тұтыну қоржынының басқа құрылымы инфляцияны 2 пайыздай шамада ұстап тұруға және ынталандырушы ақша-кредит саясатын сақтауға мүмкіндік берді.

Әлемдік баға серпініне негізгі үлесті шикізат пен азық-түлік өнімдері қосты. Біріккен Ұлттар Ұйымының Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының деректері бойынша 2022 жылғы наурызда азық-түлік бағаларының индексі 159,3 тармақты құрады. Тұтыну құрылымындағы тамақ өнімдерінің жоғары үлесіне байланысты инфляцияның жеделдеуі дамушы елдерге көбірек әсер етеді. ХВҚ мәліметтеріне сәйкес, дамушы елдерде бағаның өсуі 2021 жылдың қорытындысы бойынша 5,9 пайызды құрады, ал дамыған елдерде - 3,1 пайыз, 2022 жылы ол айтарлықтай артуы мүмкін, бұл экономикалық даму мен халықтың өмір сүру деңгейіндегі алшақтықты одан әрі күшейтеді.

Дамыған елдердің экономикаларынан табысы төмен дамушы елдердің артта қалуы өсіп келеді. Еларалық теңсіздікті тереңдетудің негізгі себебі табысы төмен елдерде бюджет ресурстарының шектеулілігіне байланысты экономикалық қолдаудың ауқымды шараларын қабылдау үшін мүмкіндіктердің болмауы азық-түлікке және бірінші кезекте қажетті өнімдерге бағаның өсуінің күшеюі болып отыр. Мемлекеттік борыштың өсу проблемасы күрделене түсуде. ХВҚ бағалауы бойынша барлық елдердің ортақ тәуелсіз мемлекеттік борышы әлемдік ЖІӨ-нің 100 пайызға жуығын құрайды және дамушы елдердің борыштық міндеттемелерінің өсуі есебінен ұлғаятын болады.

2021 жылы әлемдік экономиканың "жасыл" экономика қағидаттарын ескере отырып, энергетикалық секторды трансформациялауға және энергия тұтыну құрылымын жаңартылатын энергия көздерінің пайдасына өзгертуге бағытталуы айтарлықтай күшейді. Қазіргі кезде әлемдік экономиканың 70 пайыздан астамы көміртегі шығарындыларының нөлдік нетто-көрсеткішіне қол жеткізу жөніндегі мемлекеттердің міндеттемелерімен қамтылған. 2021 жылғы шілдеде Еуропалық комиссия Еуропалық одақтың импорт кезінде көміртекті түзету тетігін енгізуі туралы заң жобасын жариялады. Болашақта басқа елдер Еуропалық одақтың үлгісін ұстануы мүмкін деп күтілуде.

Экономиканы мұндай трансформациялаудың басымдығы 2021 жылдың қазан-қараша айларында расталды. Біріккен Ұлттар Ұйымының Глазгодағы климаттың өзгеруі жөніндегі 26-шы конференциясында оның қорытындысы бойынша Ормандарды сақтау, энергетикада көмірді пайдалануды азайту, көмірқышқыл газы мен метан шығарындыларын азайту, жаһандық жылынуды тежеу саласында бірқатар негізгі

уағдаластықтарға қол жеткізілді және инвестициялық басымдықтарды "жасыл" жобалар жағына ауыстыруға және "жасыл" нарықтарды қаржыландыруды дамытуға, сондай-ақ мемлекеттік саясаттың стратегиялық бағытының экономиканы экологияландыру қағидатына сәйкес келуіне тұрақты тренд белгіленді. Халықаралық еңбек ұйымының деректеріне сәйкес "жасыл" экономиканы дамытуға бағытталған мемлекеттік шараларды қолдану 2030 жылға қарай бүкіл әлемде 24 млн жаңа жұмыс орнын ашуға мүмкіндік береді.

Осылайша, жаһандық экономика 2020 жылғы дағдарыстан кейін ауқымды бюджеттік және ақша-кредит қолдауының арқасында жаңа технологиялық құрылыс өндірістерінің озық өсуі негізінде қалпына келе бастады. Алайда, әлемдегі экономикалық өсу қарқыны күтілгеннен төмен болып отыр, өйткені пандемия соққысы барлық экономикалық процестерге әсер етуді жалғастыруда. Энергетикалық ресурстар мен өзге де шикізат тауарлары құнының күрт өсуіне, сондай-ақ геосаяси шиеленістің өршуі аясында логистикалық тізбектердің үзілуіне байланысты инфляциялық қысымның өсуі тұрақсыздандырушы фактор болып табылады. Бұл бүкіл әлемдегі баға деңгейіне әсер етеді және әлемдік экономикада қосымша турбуленттілік тудырады.

II. 2021 жылы және 2022 жылдың басында мүше мемлекеттер экономикаларының дамуы

2020 жылы экономикалық құлдыраудан кейін мүше мемлекеттер COVID -19 коронавирустық инфекциясымен күресу бойынша шектеу шаралары жағдайында жұмыс істеуге бейімделе алды және қалпына келтіріп өсуге көшті. Одақ бойынша тұтастай алғанда 2021 жылы экономикалық өсу 4,6 пайызды құрады, бұл ретте әлемдік орташа мәннен артта қалып, Одақтың әлемдік экономикадағы үлесінің төмендеу үрдісін көрсетті.

2021 жылдың I жартыжылдығында экономикалық белсенділіктің өсуіне бюджеттік қолдаудың ауқымды шаралары мен салыстырмалы жұмсақ ақша-несие шарттары ықпал етті. Алайда, кейіннен инфляцияның өсуін ескере отырып, барлық мүше мемлекеттердің ұлттық (орталық) банктері пайыздық мөлшерлемелерді біртіндеп арттырды. Көптеген мүше мемлекеттерде бюджеттік ынталандыру төмендеуде, бұл экономикалық өсуді тежейтін фактор болып табылады.

2021 жылдың қорытындысы бойынша негізгі капиталға салынған инвестициялар өсімі 6,8 пайызды құрады, бұл экономикалық өсуді қалпына келтірудің маңызды факторына айналды, алайда Еуразиялық экономикалық комиссияның бағалауы бойынша орташа әлемдік мәндерге қол жеткізу үшін ол жылына кемінде 8-12 пайызды құрауы тиіс.

2021 жылдың қорытындысы бойынша барлық мүше мемлекеттерде өнеркәсіп оң серпін көрсетті. Ең жоғары өсу экономиканың жоғары технологиялық салаларына тән болды. Жалпы Одақ бойынша фармацевтика саласындағы өнім өндірісінің өсімі 11,7 пайызды, автокөлік құралдары - 14,1 пайызды, көлік жабдықтары - 9 пайызды құрады.

Ұшу аппараттарының өндірісі 20,3 пайызға, станоктар мен өндірістік жабдықтар 17,3 пайызға, ауыл шаруашылығы мен орман шаруашылығына арналған машиналар мен жабдықтар 27 пайызға өсті.

Сонымен қатар, бірқатар өңірлердегі құрғақшылық жағдайында негізгі ауыл шаруашылығы дақылдары түсімінің төмендеуі және жемшөп пен тыңайтқыштарды, энергия тасығыштарды сатып алуға, жер учаскелерін сатып алуға және жалға алуға жұмсалатын шығындардың өсуі ауыл шаруашылығы өнімі бағасының өсуіне, өндірушілердің түсімінің төмендеуіне және жалпы Одақ бойынша 2020 жылмен салыстырғанда 2021 жылдың қорытындысында барлық мүше мемлекеттерде ауыл шаруашылығы өнімі өндірісінің төмендеуіне алып келіп, 98,6 пайызды құрады.

Барлық мүше мемлекеттерде сыртқы және өзара сауда көлемі айтарлықтай – Одақ бойынша тұтастай алғанда тиісінше 35,1 және 31,9 пайызға өсті. Сыртқы саудада экспорттың құндық көлемінің өсуі импорт серпінінен озды, бұл бірінші кезекте мүше мемлекеттердің негізгі экспортталатын тауарлары бағасының қарқынды өсуіне байланысты болды. Бұл ретте экспорттың нақты көлемі 2020 жылмен салыстырғанда 2021 жылы 1,5 пайызға қысқарды, ал импорттық сатып алудың нақты көлемі 13,9 пайызға өсті. Экспорт құрылымында шикізат тауарларының басымдығы сақталып отыр, ал импортта машина жасау өнімдеріне басымдық берілген.

Мүше мемлекеттердің экономикалары әлемдік шаруашылық байланыстар жүйесіне интеграцияланған және көбінесе үшінші елдерден жеткізілімдерге тәуелді. Отандық ұсыныстың жеткіліксіздігі аясында импорттық бағалардың серпіні мүше мемлекеттердегі инфляцияны шапшаңдатуға айтарлықтай қысым көрсетті. Үшінші елдерден жеткізілетін тауарлардың құны 2021 жылы орта есеппен 7,6 пайызға өсті, бұл ретте үшінші елдерден әкелінетін құндық импорттың шамамен 70 пайызын аралық және инвестициялық сұраныс тауарлары құрайды.

2021 жылы инфляцияның жеделдеуінің негізгі факторы ішкі сұраныстың тұрақты өсуімен байланысты бұл салалардың ауқымды болуы аясында өндірісті кеңейту мүмкіндіктерінен асып түскен сұраныс пен ұсыныстың теңгерімсіздігі болды. Нәтижесінде барлық мүше мемлекеттерде 2021 жылдың қорытындысында инфляция бойынша ұлттық орта мерзімді мақсаттардан асатын бағаның өсуі тіркелді. Тұтыну бағаларының ең төмен өсімі – Армения Республикасында (7,7 пайыз), ең жоғарысы Қырғыз Республикасында (11,2 пайыз) байқалды. 2022 жылдың басында бағаның өсу инерциясы геосаяси тәуекелдердің шиеленісуі, сондай-ақ экономикадағы ағымдағы процестердің жоғары деңгейдегі белгісіздігін көрсететін халық пен бизнестің инфляциялық күтулерінің ұлғаюы аясында мүше мемлекеттердің ұлттық валюталарының құнсыздануын едәуір күшейтті.

Мүше мемлекеттердің бюджеттері халық пен бизнестің неғұрлым осал санаттарына көрсетіліп отырған атаулы қолдауға қарамастан, өзгерген жағдайларды ескере отырып қалыптастырылды және орындалды. Мүше мемлекеттердің көпшілігі (Армения

Республикасы мен Қазақстан Республикасын қоспағанда) Шарттың 63-бабында белгіленген мемлекеттік басқару секторының шоғырландырылған бюджетінің жылдық тапшылығының шекті деңгейінен аспады. 2021 жылы барлық мүше мемлекеттер ЖІӨ-ге қатысты мемлекеттік басқару секторы борышының өсу үрдісін өзгерте алды және оны төмендетуге көшті. Сонымен бірге Армения Республикасы мен Қырғыз Республикасында Шарттың 63-бабында белгіленген мемлекеттік басқару секторы борышының деңгейі бұрынғыдай асып түсті.

Атаулы бюджеттік төлемдердің ұлғаюы және экономикалық белсенділіктің қалпына келуі өткен жылға қарағанда халықтың нақты табысын ұлғайтуға мүмкіндік берді. Алайда инфляциялық күтулердің артуы аясында тұтынуға арналған нақты шығыстар, оның ішінде тұтынушылық кредит беру көлемінің артуы есебінен нақты шығыстар қарқынды өсті. 2021 жылы тұтынушылық сұраныс құрылымында қызметтер үлесінің төмендеуі есебінен шығындарды ұзақ мерзімді тауарларға қайта бөлу байқалды.

Инфляцияның нысаналы бағдарлардан ауытқуына жауап ретінде мүше мемлекеттердің барлық ұлттық (орталық) банктері сұранысты тежеу қажеттігі туралы бірқатар шешімдер қабылдады және номиналды негізгі ставкаларды көтерді. Бағалардың ағымдағы серпініне әсер ететін факторларды ескере отырып, монетарлық алғышарттар ішінара ғана болып отыр, мүше мемлекеттерде инфляцияға қарсы ден қою тауарлық ұсынысты кеңейту, шығындарды азайтуд және тауарлар өндірісінің тиімділігін арттыру, бәсекелестікті қолдау жөніндегі шараларды да көздеуі мүмкін.

Тұтастай алғанда, 2021 жылы мүше мемлекеттер дағдарысқа қарсы қаржылық қолдау бағдарламаларын іске асыруды қамтамасыз ете отырып, экономикалық жағдайдың бақылаудан тыс нашарлауына жол бермеді, іскерлік белсенділікті, жұмыспен қамтуды және өзара сауданы қалпына келтірді, сондай-ақ пандемияға дейінгі кезеңге қарағанда экономикалық өсудің жоғары қарқынын көрсетті. Сонымен бір мезгілде Одақ бойынша тұтастай алғанда экономикалық өсу Жоғары Еуразиялық экономикалық кеңестің 2021 жылғы 21 мамырдағы № 9 шешімімен бекітілген Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің макроэкономикалық саясатының 2021 - 2022 жылдарға арналған негізгі бағдарларында көзделген жылына 4,5 - 5,5 пайыз аралықтың төменгі шекарасына жақын бола отырып, орташа әлемдік деңгейге жеткен жоқ және баяулау үрдісі байқалады.

Орта мерзімді перспективада мүше мемлекеттердің экономикалық дамуы үшін негізгі тәуекелдер бірқатар сыртқы сын-қатерлермен және ішкі шектеулермен байланысты болды. Сыртқы тәуекелдердің арасында Беларусь Республикасы мен Ресей Федерациясына геосаяси және санкциялық қысымның күшеюі, әлемдік бағалардың өсуінің жалғасуы және жекелеген мүше мемлекеттерге жоғары технологиялық тауарларды жеткізуді және төлемдер жасаудың Халықаралық банкаралық жүйелерін пайдалануды шектейтін Одақтың сауда әріптестерінің үдемелі технологиялық алшақтығы елеулі әсер етуі мүмкін. Жоғары тәуекелдер де covid-19 коронавирустық

инфекциясының жаңа толқындарының таралуына және тиісті шектеу шараларының сақталуына, шикізат және қаржы нарықтарындағы құбылмалылыққа, жаһандық энергияға көшуді жеделдетуге және үшінші елдерде трансшекаралық көміртекті реттеу тетігінің енгізілуіне байланысты болмақ.

Мүше мемлекеттер Еуразиялық экономикалық комиссия Кеңесінің 2022 жылғы 17 наурыздағы № 12 өкімімен бекітілген Макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз етуді қоса алғанда, Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттер экономикаларының орнықтылығын арттыру жөніндегі шаралар тізбесін қабылдады. Тізбе кедендік, кедендік-тарифтік және тарифтік емес реттеу жөніндегі шараларды, қорғау шараларын, ішкі нарыққа және кооперацияға, қаржы және валюта нарықтарына қатысты шараларды, сондай-ақ үшінші елдермен және интеграциялық бірлестіктермен халықаралық және экономикалық ынтымақтастық жөніндегі шараларды қамтиды.

Инвестициялық және инновациялық белсенділіктің төмендігі, халық табысының тоқырауға ұшырауы, капиталдың жылыстауының жалғасуы, ғылыми-техникалық және өндірістік әлеуетті дамыту үшін ұзақ мерзімді кредит беру мен венчурлік қаржыландырудың жеткіліксіздігі, қолда бар өндірістік қуаттарды жүктеу және жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету үшін қаржы нарықтары мен капитал нарығының жеткіліксіз дамуы, сондай-ақ еңбек ресурстарының құрылымдық тапшылығының пандемиядан кейінгі сын-қатері болуы маңызды ішкі шектеулер мүмкін.

Бұл сын-қатерлер мен шектеулерді еңсеру үшін стратегиялық бағыттарға салынған және мүше мемлекеттер экономикаларының серпінді және орнықты дамуы үшін жағдайлар жасауды көздейтін шаралар мен тетіктерді жедел және дәйекті іске асыру қажет. Ұлттық экономикалардың жоғары және тұрақты өсу қарқынына қол жеткізуі пандемиядан кейінгі кезеңдегі сын-қатерлер мен жаңа технологиялық үрдіс перспективалары тұрғысынан Одақта озық экономикалық даму стратегиясын іске асыруды қамтамасыз ету негізінде ғана мүмкін болмақ.

III. Мүше мемлекеттердің макроэкономикалық саясатының 2022-2023 жылдарға арналған негізгі бағдарлары және оларға қол жеткізу жөнінде ұсынылатын шаралар

Жетекші халықаралық ұйымдардың болжамдары бойынша 2022 - 2023 жылдар кезеңінде әлемдік экономика 2021 жылдың I жартыжылдығында қалпына келтіру шыңынан өтіп, баяулауын жалғастырады. ХВҚ болжамы бойынша, 2022 - 2023 жылдары жаһандық экономикалық өсу жыл сайын 3,6 пайызды құрайды. Қытай экономикасы 2022 жылы 4,4 пайызға, ал 2023 жылы 5,1 пайызға, Үндістан экономикасы тиісінше 8,2 және 6,9 пайызға өсуі мүмкін. Одақтың экономикалық дамуы осы кезеңде әлемдік экономика серпінінен артта қалуды жалғастырады.

2021 жылы шикізат және тұтыну тауарларының қымбаттауы аясында ірі және орта кәсіпорындардың пайдасы пандемияға дейінгі мәндерден асатын деңгейге жеткеніне

қарамастан, инвестициялық белсенділік әлсіз болып қалуда, экспортқа бағдарланған шикізат өндірістерінен экономиканың жоғары технологиялық секторларына капитал ағыны жүрмейді, капиталды үшінші елдерге әкету елеулі күйінде сақталуда. Атап айтқанда, Ресей Федерациясында 2021 жылы ірі және орта кәсіпорындардың таза пайдасы 2,6 есе артып, соңғы жылдардағы ең серпінді өсуді көрсетті. Алайда, осы кезеңде капиталдың кетуі шамамен 1,5 есе, 72 млрд АҚШ долларына дейін өсті. Бұл мүше мемлекеттердің экономикаларын офшордан шығару, Одақтың инвестициялық тартымдылығын арттыру және өзара инвестицияларды дамыту жөніндегі жұмыстарды жүргізудің маңыздылығын негіздейді. Инвестициялар көлемін арттыру үшін қолайлы жағдайларды қалыптастырудың маңызды бағыттарының бірі макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету болып табылады. Тауарлар өндірісі мен қызметтер көрсетудің тиімділігін арттыруға және олардың Одақ нарығындағы ұсынысын кеңейтуге жан-жақты жәрдемдесу инфляциялық ахуалға пәрменді жауап болуға тиіс.

Мүше мемлекеттердегі ғылыми-техникалық дамуға, өндірісті жаңғыртуға салымдарды ынталандыру, өнімділік пен тиімділікті арттыру үшін макроэкономикалық саясатты инвестициялық және инновациялық белсенділікті арттыру мақсаттарына бағдарлау, іскерлік ахуалды жақсарту, инвестициялық тәуекелдерді төмендету және мүше мемлекеттерде перспективалы инвестициялық және инновациялық жобаларды іске асыру үшін оңтайлы жағдайлар жасау қажет. Инвестициялар тарту үшін капитал нарығын дамыту жөніндегі шараларды жандандыру маңызды.

Жеке инвестицияларды салықтық және әкімшілік ынталандыруды қоса алғанда, бюджет саясатының құралдарымен, сондай-ақ экономиканың әртүрлі секторларында, оның ішінде мемлекеттік-жекешелік әріптестік негізінде инвестициялық жобаларды қоса қаржыландыруды кеңінен енгізу арқылы қолдау қажет. Орта мерзімді кезеңде денсаулық сақтау мұқтаждарына арналған шығыстарды қаржыландыру, сондай-ақ халықтың аса мұқтаж санаттарын және экономиканың қолайсыз экономикалық жағдайынан зардап шеккен секторларына атаулы қолдау көрсету бюджет саясатының аса маңызды басымдықтарының бірі болып қала береді. Сонымен бір мезгілде бюджеттердің жаңа жағдайларға бейімделуіне қарай мүше мемлекеттердің салық-бюджет саясатының басымдықтары экономиканы құрылымдық қайта құру, ғылыми зерттеулерге инвестициялар, адами капиталды ұлғайту және мүше мемлекеттердің экономикалық дамудың жаңа сапасына көшуі мен экономикалық өсуді жеделдету үшін мүмкіндіктер туғызатын басқа да ұзақ мерзімді міндеттер болуға тиіс.

Экономиканың технологиялық деңгейін арттыруға, өндірілетін өнімнің қайта өңдеу тереңдігі мен экологиялылығын ұлғайтуға, экономиканың жаңғыртылуы мен бәсекеге қабілеттілігі үшін озық дамуы қажет жаңа технологиялық құрылыс өндірісін кеңейтуге инвестицияларды ынталандыруға ерекше назар аудару қажет. Жақын арада бизнес-процестердің ажырамас бөлігі үлкен деректер технологияларын, жасанды интеллект пен машиналық оқытуды пайдалану болады. Автоматтандырылған және

цифрлық жұмыс орындарын жаппай енгізу еңбек нарығына негізгі әсер етеді. Осы салалардағы дағдылар мен білімнің құндылығы айтарлықтай артады. Мүше мемлекеттерде осы міндетті шешуге жеке капитал мен ұлттық және ұлттықтан жоғары даму институттарының қаражатын тарта отырып, мүше мемлекеттердің ғылым саласындағы жетістіктерін синтездеу және одан әрі дамыту негізінде "ақылды" ұлттық экономика құруды көздейтін ғылыми-техникалық дамуды ынталандыру қажет.

Қосылған құны жоғары бәсекеге қабілетті өнім жасауға және бірлескен ауқымды жоғары технологиялық жобалар - Еуразиялық интеграцияның символдарын әзірлеуге назар аударудың маңызы зор. Экономикалық ахуалды дамыту, оның ішінде импортталатын инфляцияны ішкі бағаларға көшіру және бірқатар мүше мемлекеттерге санкциялық қысымның күшеюі Одақтағы ішкі қамтамасыз етілу міндеттерін шешуді күн тәртібіне қайта шығарады. Өндірістік әлеуетті дамытудың аса маңызды бағыттарының бірі өзара тиімді кооперациялық негізде құрылатын және өндіріске енгізілетін жоғары технологиялық салалар мен инновациялық өнімдер болуға тиіс.

Мұндай міндетті іске асыру үшін Одақтың бірыңғай техникалық регламенттеріне бәсекеге қабілетті, жоғары технологиялық және инновациялық өнеркәсіп өнімін өндіруді негіздейтін неғұрлым жоғары техникалық нормаларға кезең-кезеңімен көшуді енгізу маңызды болып табылады. Сонымен қатар, стандарттаудың жүйелі дамуына ерекше назар аудару керек. Мүше мемлекеттердің өнеркәсіп кәсіпорындарын стандарттау процестеріне белсенді тарту жаңа бәсекеге қабілетті өнім жасаудың, өнеркәсіпті жаңғырту мен техникалық қайта жарактандырудың, оның экспорттық әлеуетін арттырудың негіздерін қалауға мүмкіндік береді. Сертификаттау жөніндегі органдар мен сынақ зертханаларының (ұлттық аккредиттеу жүйелері шеңберінде аккредиттелген) сәйкестікті бағалау туралы құжаттарды негізсіз (Одақта белгіленген барлық міндетті рәсімдерді өткізбестен) беруіне жол бермеу мақсатында сәйкестікті бағалау жөніндегі жұмыстарды (негізінен сериялы шығарылатын шетелдік өнімге) ұлттық деңгейде жүргізу тиімділігін арттыру бұдан да маңызды болып табылады.

Жаңа технологиялық тәртіпке көшу бәсекеге қабілеттіліктің негізгі факторларының бірі және инвестициялау үшін маңызды басымдықтардың біріне айналатын өндірістің экологиялық тазалығына қойылатын талаптардың артуымен қатар жүретінін ескеру маңызды болып көрінеді.

Одақта және одан тыс жерлерде көлік және логистикалық инфрақұрылымды жетілдіре, өзара саудадағы кедергілерді жоя отырып және жаңа трансшекаралық тосқауылдардың туындауының алдын ала отырып, сауданың перспективалы нысандарын дамытып және жаңа экспорттық мүмкіндіктер қалыптастырып, сауда ағындарының көлемі мен орнықтылығын ұлғайту қажет. Одақтың үшінші елдермен, халықаралық ұйымдармен және интеграциялық бірлестіктермен экономикалық және сауда ынтымақтастығын нығайту мүше мемлекеттердің өніміне сыртқы нарықтарда тұрақты сұранысты ұстап тұру үшін берік негіз қалап қана қоймай, олардың жаһандық

экономикалық қатынастар жүйесі тұрғысынан дамуына да қызмет етеді. Өз кезегінде Одақтың ортақ нарығының сыйымдылығын арттыру және ең жоғары тиімділігін қамтамасыз ету көбінесе халықтың табысын арттыру жөніндегі жүйелі жұмысты жүргізуге, сондай-ақ мүше мемлекеттердің экономикалық даму деңгейлерін жақындастыру және теңестіру саясатын дәйекті іске асыруға байланысты болады, бұл кіріс деңгейі төмен мүше мемлекеттер мен өңірлерге ортақ нарыққа толық форматты қатысуға және өз азаматтарының әл-ауқаты деңгейін жоғарылатуға көмектеседі.

Жаңа экономикалық шындық Одақтың экономикалық дамуы үшін қатерлер де туғызады, мүмкіндіктер де жасайды. Одақтағы қолда бар экономикалық, өндірістік және ғылыми-техникалық әлеуетті пайдалану мүше мемлекеттер экономикаларының ішкі орнықтылығын және экономикалық даму деңгейі бойынша мүше мемлекеттердің жақындасуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, бұл перспективада Одақ ЖІӨ-нің жыл сайынғы өсу траекториясына 4,5 - 5,5 пайыз қарқынмен шығу үшін жағдай жасайды, алайда құбылмалы жағдайларда Одақ өсуінің әлеуетті қарқынын қайта бағалау талап етілуі мүмкін.

Одақтың ілгерінді даму траекториясына шығуы жөніндегі мақсатқа қол жеткізудің аса маңызды құралдары стратегиялық бағыттарда көрсетілген. алдағы кезеңде мүше мемлекеттерге Еуразиялық экономикалық комиссиямен бірлесіп Одақтың экономикалық дамудың жаңа деңгейіне өтуі үшін олардың дәйекті және жедел іске асырылуын қамтамасыз етуі аса маңызды.

Қойылған міндеттерді шешу үшін мүше мемлекеттерге мынадай шараларды іске асыруға күш-жігер жұмсау ұсынылады.

Макроэкономикалық тұрақтылықты және сыртқы сын-тегеуріндерге орнықтылықты қамтамасыз ету, оның ішінде:

мүше мемлекеттердің тауар, қаржы және валюта нарықтарының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі бірлескен шараларын әзірлеу;

мүше мемлекеттердің аумақтарында жұмыс істейтін ұлттық төлем жүйелерін, сондай-ақ қаржылық хабарларды беру арналарын қоса алғанда, қаржы нарығы инфрақұрылымының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

макроэкономикалық реттеу құралдарының кешенін іске асыру және тиімді ақша-кредит саясатын жүргізу арқылы баға тұрақтылығын ұстап тұру;

инфляциялық ауытқуларды төмендету мақсатында мүше мемлекеттерде жүргізіліп жатқан инфляцияға қарсы саясатқа сенімді арттыру;

бюджетті шоғырландыруды, оның ішінде бюджет шығыстарын оңтайландыру және бюджет қаражатын ең жоғары әлеуметтік-экономикалық әсері бар шығыстардың пайдасына бағыттау арқылы жүргізу;

бюджет шығыстарын қаржыландыру үшін валюталық тәуекелдерді барынша азайтуға арналған ұлттық валютадағы қаражатты тарту;

жұмыспен қамтуды қолдау және жұмыс орындарын сақтау жөніндегі іс-шараларды іске асыру;

халықты азық-түлік тауарларымен тұрақты қамтамасыз ету мақсатында агроөнеркәсіптік өндірісті дамытуға жәрдемдесу;

трансшекаралық нарықтарда бәсекелес ортаны дамыту және бәсекелестікті қорғауды қамтамасыз ету.

Мүше мемлекеттердің ұлттық экономикалардың нақты секторына инвестициялар көлемін ұлғайту үшін қолайлы жағдайлар қалыптастыруы, оның ішінде:

экономиканың нақты секторындағы инвестициялар мен инновацияларды қаржыландыру үшін оның мүмкіндіктерін пайдалану мақсатында капитал нарығының орнықты жұмыс істеуін және дамуын қамтамасыз ету;

интеграциялық әлеуеті бар жобаларды, оның ішінде қолда бар өндірісті жаңғыртуға және (немесе) кеңейтуге бағытталған кооперациялық жобаларды қаржыландыру үшін даму институттарының құралдарын жетілдіру;

мүше мемлекеттердің экономикаларын дамыту үшін негізделген нысаналы қаржыландыру тетіктері мен бағдарламаларын әзірлеу;

салықтық жеңілдіктерді, шегерімдерді, арнайы инвестициялық келісімшарттарды, оңайлатылған рәсімдерді қолдану түрінде салықтық және реттеушілік саясат құралдарымен инвестицияларды ынталандыру тетіктерін дамыту;

бөлшек инвесторлар мен қаржылық қызметтерді тұтынушылар үшін, оның ішінде қаржылық сауаттылықты арттыру және қаржы ұйымдары, байланыс операторлары мен мемлекеттік билік органдары арасындағы ақпараттық өзара іс-қимылды дамыту арқылы тәуекелдерді төмендету тетіктерін әзірлеу.

Одақтың ғылыми-технологиялық және өндірістік әлеуетін дамыту, оның ішінде:

ғылыми-техникалық прогрестің бірлесіп айқындалатын басымдықтары негізінде мүше мемлекеттердің ғылыми-технологиялық және инновациялық даму саласында бірлескен зерттеулер жүргізуі;

негіздемелік сипаты бар Одақтың ғылыми-техникалық дамуының стратегиялық бағдарламасын әзірлеу;

өзара қызығушылық тудыратын салаларда бірлескен ғылыми зерттеулер мен инновациялық жобаларды ұйымдастыру критерийлерін айқындау;

мүше мемлекеттердің ғылыми ұйымдары мен жоғары оқу орындарында өзара тағылымдамалар арқылы зерттеушілердің (магистранттарды, аспиранттарды қоса алғанда) біліктілігін арттыру бағдарламасын іске асыру;

импорт алмастыру және өндірісті оқшаулау міндеттерін шешуге бағытталған жобаларды қоса алғанда, перспективалы кооперациялық жобалар бойынша, сондай-ақ оларды іске асыру тетіктері бойынша (оның ішінде одақтың цифрлық күн тәртібі шеңберінде) ұсыныстар қалыптастыру;

еуразиялық интеграцияның символдары болуға қабілетті бірлескен ауқымды жоғары технологиялық жобалардың тізбесін жасау;

мүше мемлекеттердің бірлескен жобаларын әзірлеу, қаржыландыру және іске асыру туралы ережені дайындау және келісу;

Одақтың техникалық регламенттерінде бәсекеге қабілетті, жоғары технологиялық және инновациялық өнеркәсіп өнімін өндіруді қамтамасыз ететін неғұрлым жоғары техникалық нормаларды кезең-кезеңімен белгілеу үшін ұсыныстар қалыптастыру;

сертификаттау жөніндегі органдар мен сынақ зертханаларының (ұлттық аккредиттеу жүйелері шеңберінде аккредиттелген) сәйкестікті бағалау туралы құжаттарды негізсіз (Одақта белгіленген барлық міндетті рәсімдерді өткізбестен) беруіне жол бермеу мақсатында сәйкестікті бағалау (негізінен сериялы шығарылатын шетелдік өнімге) жөніндегі жұмыстарды ұлттық деңгейде жүргізу тиімділігін арттыру;

Одақта Одақтың техникалық регламенттері талаптарының орындалуын жеткілікті қамтамасыз етуге бағытталған стандарттау саласындағы келісілген саясатты жүргізуге көшу үшін ережелерді дайындау және келісу;

мемлекетаралық бағдарламаларды әзірлеу және іске асыру;

негізгі бағыттар бойынша технологияларды дамыту үрдістері мен болжамдарын талқылау үшін тұрақты жұмыс істейтін алаң құру;

Одақта орнықты даму және "жасыл" экономика принциптерін іске асыру, оның ішінде Одақта "жасыл" экономика принциптерін енгізу тұжырымдамасын әзірлеу.

Одақтың ішкі нарығының мүмкіндіктерін кеңейту және үшінші елдермен өзара тиімді қатынастарды нығайту, оның ішінде:

мүше мемлекеттердің халықтың табысын арттыру бойынша кешенді шаралар әзірлеуі және қабылдауы;

мүше мемлекеттер арасында тауарларды өткізу кезінде кедергілерді жою, алып қоюлар мен шектеулерді қысқарту, сондай-ақ Одақтың ішкі нарығында жаңа кедергілердің туындауына жол бермеу;

Одақ шеңберінде тауарлардың ортақ биржалық нарығын қалыптастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу;

энергетикалық ресурстардың ортақ нарықтарын қалыптастыру жөніндегі жұмысты жалғастыру;

транзиттік әлеуетті тиімді пайдалануға және еуразиялық көлік дәліздерінің көлік инфрақұрылымын дамытуды үйлестіруге бағытталған іс-шараларды іске асыру;

өнімді зерттеу (сынау) және өлшеу үшін сынау-өлшеу кешендерін келісіп дамыту бойынша ұсыныстар әзірлеу;

үшінші елдерге өнімдерді экспорттау мүмкіндіктерін кеңейту үшін өнімдер мен өнеркәсіптік кәсіпорындардың ғылыми-техникалық деңгейін арттыру мақсатында перспективалы халықаралық және өңірлік стандарттарды енгізу;

Одақтың цифрлық көлік дәліздерінің экожүйесін қалыптастыру;

мүше мемлекеттердің өзара және сыртқы саудасын ынталандыру үшін азық-түліктің көтерме-тарату орталықтарын қалыптастыру мәселесін пысықтау;

Одақ шеңберінде еңбек ресурстарының ұтқырлығын одан әрі арттыру;

тауарлардың электрондық саудасын дамыту;

мүше мемлекеттердегі мемлекеттік сатып алуды толыққанды цифрландыру жөніндегі шаралар кешенін әзірлеу;

экспортты дамыту жөніндегі бірлескен шараларды іске асыру;

Қытайдың "Бір белдеу – бір жол" бастамасымен ұштастыру, Шанхай Ынтымақтастық Ұйымымен, Оңтүстік Шығыс Азия мемлекеттерінің қауымдастығымен өзара іс-қимылды нығайту, Еуропалық Одақпен және Азия мен Еуропаның басқа да көпжақты бірлестіктерімен және мемлекеттерімен диалог орнату арқылы Үлкен Еуразиялық әріптестіктің интеграциялық контурын қалыптастыру орталықтарының бірі ретінде Одақты көрсету;

мүше мемлекеттердің экономикалық мүдделері тұрғысынан перспективалы халықаралық ұйымдармен, өңірлік интеграциялық бірлестіктермен және үшінші елдермен, оның ішінде сауда келісімдері мен ынтымақтастық туралы меморандумдар жасасу арқылы ынтымақтастықты дамыту;

Еуразиялық экономикалық одақтың Іскерлік кеңесі желісі арқылы үшінші елдердің іскер топтарымен бизнес-диалогты қарқындату.